

Иманкасымова Т.К.

**ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМ САПАТЫН БААЛООДОГУ
ТЕСТТИК ТАПШЫРМАЛАРДЫН ТҮРЛӨРҮН КОМПЬЮТЕРДИК
ТЕСТИРЛӨӨ КАРАЖАТТАРЫ АРКЫЛУУ КОЛДОНУП
БААЛОО МАСЕЛЕЛЕРИ**

Иманкасымова Т.К.

**ОПТИМАЛЬНЫЕ ПУТИ ПРИ ОЦЕНИВАНИИ
КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ РАЗНЫМИ ВИДАМИ
ТЕСТОВЫХ ЗАДАНИЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СРЕДСТВ
КОМПЬЮТЕРНОГО ТЕСТИРОВАНИЯ**

T.K. Imankasymova

**OPTIMAL WAYS FOR ASSESSING THE QUALITY
OF STUDENTS' KNOWLEDGE WITH DIFFERENT TYPES
OF TEST TASKS USING COMPUTER TESTING TOOLS**

УДК:373.31

Берилген илимий макалада тесттик тапшырмалардын түрлөрү, аларга берилген окумуштуулардын аныктамалары салыштырылып, түзүлүүчү тесттердин колдонулуш өзгөчөлүктөрү жана билим берүү процессинде сапаттык өсүштү камсыз кылууда ыңгайсыздык жараткан бир катар факторлорго анализделип каралат. Тесттердин түрлөрүнүн ичинен компьютерлик тестирилөөнүн артыкчылыгы, окуучулардын билимин баалоодо мугалимдин оор ишин жеңилдетүүчү көзөмөлдөөчү каражат катары колдонулары эскертилип, ошол эле учурда окуучуга да психологиялык кысым көрсөтпөгөн педагогикалык шимердүүлүктүн өндүрүмү катары да окуу процессинин сапатын арттырууда мааниси чоң экендиги айтылат. Тесттик көзөмөл бир бүтүн толук система катары көрсөтүлүп, окуучулар аткарып жаткан кыймыл-аракеттердин так алгоритмин камсыздаарытастыкталган. Тесттерди аткаруу үчүн коюлуучу талаптар толук аткарылып, ыңгайлуу шарттар түзүлүп, туура түзүлгөн окуу планына тесттик тапшырмалардын мазмуну дал келгенде гана билим сапатынын жогорулашы жөнгө салынат.

Негизги сөздөр: тесттик тапшырмалар, көз карандысыз тестирилөө, компьютердик тестирилөө, компьютердик тестирилөө системалары, педагогикалык баалоо, дидактикалык тест, стандарттык тестирилөө.

В данной научной статье рассматриваются виды тестового контроля, особенности тестового контроля и их применения, а также сравниваются и анализируются определения ученых. Ряд факторов воспрепятствующие использованию тестовых заданий замедляют учебный процесс. При этом занижая качество достижений учащихся. Из видов тестирования компьютерному тестированию придается особое значение. Так как она способствует учи-

телю объективно оценивать знания учащихся, в то же время считается оптимальным продуктом педагогической деятельности которая ограничивает психологическое давление по отношению к ученику. Тестовый контроль рассматривается как целостная система которая обеспечивает точный алгоритм выполненных учениками действий. Правильно составленный учебный план соответствующий содержанию тестовых заданий способствует стимулированию учебных достижений учащихся.

Ключевые слова: тестовый контроль, независимое тестирование, компьютерное тестирование, компьютерные системы тестирования, педагогическое оценивание, дидактический тест, стандартное тестирование.

This scientific article indicates the types of test control, features of test control and their application. A number of factors hindering the use of test items slow down the learning process. At the same time, the underestimated quality of student achievement. Of the types of testing, computer testing attaches particular importance. Since it helps the teacher to objectively assess the knowledge of students, at the same time it is considered the optimal product of pedagogical activity that limits psychological pressure in relation to the student. Test control is considered as a holistic system that provides an accurate algorithm of actions performed by students. A correctly drawn up curriculum corresponding to the content of the test tasks helps to stimulate students' academic achievements. Test control is considered as a holistic system that provides an accurate algorithm of actions performed by students. Correctly drawn up curriculum corresponding to the content of test items helps to stimulate students' academic achievement.

Key words: test control, independent testing, computer testing, computer testing systems, pedagogical assessment, didactic test, standard testing.

Тесттердин кадимки экзамендерден жана текшерүү иштеринен айырмасы – баалоонун бирден-бир критерийлерин колдонгондугунда. Окуучулардын бардыгы үчүн бирдей шарттар түзүлүп, экзамен алдындагы мээге болгон чыңалуунун күчүн азайтат.

Тесттер билим деңгээлин текшерүү үчүн колдонулуп, окуу жетишкендиктеринин тести деп аталат.

Тестирлөө индивидуалдуу же топтук түрдө болушу мүмкүн. Бирок, индивидуалдуу тесттер изилдеп жаткан объектти топтук шартта текшерүүгө мүмкүн болбогон шарттарда гана алынат. Педагогикалык адабияттарда бир катар түшүнүктөр кезигет. Алар тесттик көзөмөлдүн маңызын уюштурулган система катары түшүндүрөт. Аларга “тесттик тапшырма”, “суб-тест”, “дидактикалык тест”, “педагогикалык тест” кирет.

Тесттик тапшырма – дидактикалык тесттин курамдык бөлүгү катары каралып, өзүндө изилденип жаткан объекттин кыскача инструкциясын, тесттик маселелерин, жооптун эталонун (же болбосо изилденүүчүнүн тарабынан аткарылып жаткан кыймыл-аракеттин так алгоритмин) ичине камтышы керек.

Л.И. Долинердин пикири боюнча, тесттик тапшырмага мазмундан тышкары төмөнкүдөй талаптар коюлган: бардык изилденүүчүлөр үчүн анын аткарылышы үчүн инструкциялардын бирдейлиги, тапшырманын мазмуну жана формасы боюнча инструкциялардын адекваттуулугу, тапшырманын логикалык айтылыш түрүндөгү формулировкасы, кыскалыгы, тапшырманын элементтеринин туура жайгашышы, жооптор аныктала турган орундун барлыгы, кабыл алынган форманын алкагында жоопторду бирдей баалоонун эрежелери менен шартталат.

В.С. Аванесов [3] тесттик тапшырмаларды тесттик тапшырманын курамдык бирдиги катары аныктайт. Тесттер технологиялуулугуна, формасына, мазмунуна жана статистикалык талаптарга жооп бериши керек:

- белгилүү бир кыйынчылыктар;
- тесттик баллдардын жетиштүү вариациясы;
- бүткүл тест боюнча баллдардын туура корреляциясына дал келүүсү;

А.Г. Войтованын пикири боюнча, тесттик тапшырмалар бул – тест формасындагы текшерүүнүн модернизацияланган салттуу ыкмаларынын бири. Тесттик тапшырмалардын тобу кайсы бир көндүмдөрдүн, билгичтиктердин, мааниге ээ психикалык сапаттардын курамынын элементтерине багытталса, же болбосо, салыштырмалуу билимдин кайсыл бир бөлүмүнө (темага, бөлүмгө же предметке) багытталса, субтест болот. Дидактикалык тест – белгилүү бир окуу материал же практикалык тапшырмалар боюнча билимди,

билгичтиктердин калыптанышын өздөштүрүүнү текшерген өз ара байланышкан тапшырмалардын системасы. В.С. Аванесовдун айтымында, педагогикалык тест улам татаалдашкан жана спецификалык формадагы өз ара байланышкан тапшырмалардын бүтүндүгү болуп, билимдин деңгээлин жана курамын сапаттуу баалаганга мүмкүнчүлүк түзөт.

Ушул аныктамаларды системалаштырып жатып, тесттик тапшырмалардын жардамы менен текшерүүгө түзүлгөн система катары аныктама берүүгө болот. Ал статистикалык жактан текшерилген тапшырмалардын комплексинен, өткөрүүнүн стандарттуу процедурасынан, негизделген технологиялардын иштелмесинен жана анализинен туруп, окуучулардын билим алуудагы жетишкендиктеринин сапатын эффективдүү өлчөөгө, окуучулардын даярдануусунун структурасына багытталып, алардагы өзгөрүү системалуу окутуунун натыйжасында гана ишке ашат.

Мындай трактовка Н.Ф. Ефремованын аныктамасы менен дал келет. Ал заманбап тесттик тапшырмалардын жардамы менен билим сапатын текшерүү текшерүүчү-өлчөөчү материалдардын системасы катары, тестирлөөнүн процедурасы, текшерүүнүн технологиясы жана окуу ишмердүүлүгүндөгү субъекттердин окуу процессиндеги окуудагы жетишкендиктеринин жыйынтыгы катары карайт. Тапшырмаларды максаттуу тандоодо окуучунун чыгармачыл өнүгүүсү үстөмдүк кылып, өзүн баалосу жогору болуп, билим сапатын текшерүүнү өнүктүрүүчү жана шыктандыруучу активдүүлүгүнүн жогорулашына шарт түзүлөт.

Сырттан караганда стандарттуу тестирлөө бир катар маанилүү функцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет. Мындай тестирлөө окуучулардын даярдануу деңгээлдерин жана ар кандай билимдин түрлөрүн деңгээлдерге бөлүүчү дифференциациялоого шарттарды түзөт. Ошондой эле инсанды өнүктүрүүнүн позитивдүү тенденцияларын, өз алдынча билим алуу көндүмүн калыптандыруу, өзүн бекемдөө, өзүн актуалдаштыруу, жетишкен ийгиликтерин андан ары да жетиштирүү, жооп таба билүүнүн жаңы көндүмдөрүнө ээ болууга жана аны суна билүүгө даярдануу, педагогдордун объективдүүлүгүнө ишеним арта билүүсүн калыптандырууга, алардын ишмердүүлүгүн жогорку натыйжага жеткирүүгө ыңгайлуу шарт түзөт.

Ушундайча жол менен, тесттик көзөмөлдү жөн гана окуучулардын жетишкендиктерин аныктаган каражат катары гана карабастан, азыркы окутуудагы окуучуну өнүктүрүүчү заманбап технология катары да таанышыбыз керек. Окуудагы жетишкендиктерди объективдүү баалоо билим берүүдөгү субъектке өзүн сырткы чөйрөдө жеке идентификациялоого, өзүнүн

ордун аныктай билгенге (аныкталган көрсөткүчтөрдүн рейтинги), мерчемдеп жаткан натыйжага карай өз мүмкүнчүлүктөрүн таба билүү жана аны мобилизациялоо, өзүнүн жеке баалуулуктар системасына жана мотивацияларына дал келүүчү актуалдуу кыймыл-аракеттердин планын түзө билүүгө үйрөтүү маанилүү.

Билим берүү процессиндеги окуудагы жетишкендиктердин сапаты төмөндөгүдөй бир канча себептер менен шартталат:

- иштелип чыккан стандарттарда стандартташкан педагогикалык баалоолордун толук эместиги;

- көз карандысыз тесттик баалоонун жана аны окуучулардын аттестация үчүн колдонууга даярдануунун жетиштүү деңгээлде өнүкпөгөндүгү;

- билим берүүчү статистиканын банкынын калыптанышынын алсыз практикасы;

- окутуунун программаларынын жана методдорун жетиштирүү максатындагы тесттик баалоонун статистикалык натыйжаларынын интерпретациясынын жана анализинин методдорунун жоктугу;

- тестирилөө маданиятынын жана педагогикалык чөйрөдө квалиметрикалык ыкмалардын жоктугу;

- педагогдордун тесттик көзөмөлгө чоочуркап мамиле кылуусу жана педагогикалык жана психологиялык жүктөмдөрдү төмөндөтүүчү каражат экендигине анчалык ишенбөөчүлүк менен мамиле кылуусу;

- бааларды салыштырууга негизделген тесттик текшерүүнүн ж.б. билим берүүчү маалыматтык мониторингди дээрлик колдонбоо.

Окутуу мекемелериндеги окуу процессинин уюштурулушун баалап жатып төмөндөгүдөй жыйынтык чыгарууга болот: билим-билгичтиктерди текшерүүнүн практикалык методдору окуучулардын таанып-билүү ишмердүүлүгү үчүн жетишсиз экендигин көрсөтүп жатат.

Ошондой эле, салттуу окутуу системасынын алкагында ишке ашыра албаган бир канча объективдүү жетишпестиктердин тобу келип чыгат.

Мектеп классындагы окуучулардын көптүгү (40-45 окуучу). Мугалимге ар бир окуучуга жеке (индивидуалдуу) мамиле кылуу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу, окуучунун таанып-билүү ишмердүүлүгүн башкарууну ишке ашырууга шарттын жоктугу сөзсүз түрдө артта калган, окуусунан жетишпей калган окуучулардын катарын көбөйтөт.

Окуучуларга карата көзөмөл эпизоддук же болбосо тандамалуу гана болуп, сырткы шыктанууну калыптандыра албай, системалуу жана регулярдун иштөөгө стимул бербейт.

Программалар көп деңгээлдүү текшерүү жүргүзүүгө багытталган эмес жана буга атайын убакыт да белгиленген эмес. Окуучулардын билимин баалоонун объективдүүлүгүнүн жоктугу.

Мектеп предметин окуп-үйрөнүү программасында каралган баалоочу шкала окуучунун жеке жөндөмдүүлүктөрүн жана окутуунун этаптарынын вариативдүүлүгүн колдонуу эске алынган эмес. Көптөгөн изилдөөчүлөрдүн пикири боюнча, (А.С. Запесоцкий, Е.В. Коротаева, В.П. Симонов ж.б.) жогоруда айтылган проблемаларды окуу компьютерлеринин жардамы менен чечүүгө болот деген жыйынтыктоо бар. Ушуга байланыштуу тесттик тапшырмалардын жардамы менен билим сапатын текшерүүнүн салттуу жана компьютердик ыкмаларынын анализин жасоо максатка ылайыктуу.

Ушундан улам, текшерүүнүн компьютердик системасынын сапаты окуучулардын жетишкендиктерин баалоодо бир канча артыкчылыктарга ээ. Анткени, ал билимди үйрөтүүдө жана аны көзөмөлдөөдө мугалимге тереңирээк анализ кылууга мүмкүнчүлүк берип, субъективизмден алыс болууга шарт түзөт. Окуучу тарабынан билимди өздөштүрүүнүн жана аны бекемдөөнүн деңгээлин жогорулатат.

Адабияттар:

1. Аванесов В.С. Знания как предмет педагогического измерения / В.С.Аванесов // Педагогические измерения. - 2005. - №3. - С. 3-31.
2. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий: учебник для преподавателей вузов, техникумов, училищ, учителей школ, гимназий и лицеев. - М.: Центр тестирования, 2002. - 238 с.
3. Аванесов В.С. Тенденции XX века [из истории применения тестов для контроля знаний, умений и навыков учащихся в школах и вузах Англии, США, СССР в XX в.] / В.С.Аванесов // Педагогическая диагностика. - 2003. - №4. - С. 69-78.
4. Аванесов В.С. Тесты в социологическом исследовании / В.С. Аванесов. - М.: Наука, 1982. - 199 с.
5. Аванесов В.С. Тесты в системе полного усвоения знаний [из истории тестирования в заруб, странах с Древ. Мира и до XIX в] / В.С. Аванесов // Педагогическая диагностика. - 2004. - №4. - С. 17-21.
6. Калдыбаев С.К., Касымалиев М.У., Онгарбаева А. О роли информатизации в системе образования // Международный журнал экспериментального образования. - Москва, 2016. - №6. - Часть 2. - С. 211-213.
7. Калдыбаев С.К., Ахсугова А.А. Информационные технологии как средство развития информатизации образования // Alatao Academic Studies. - Бишкек, 2018. - №1. - С. 37-43.